מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש ואיבעית אימא כגון שהתרו בה אחרים ולא התרו בה עדים וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן [ד]דתנן רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדיו מתרין בו שנאמר [1]על פי שנים עדים ואיבעית אימא כגון דאיתכחוש בבדיקות ולא איתכחוש בחקירות וקמיפלגי בפלוגתא דבן זכאי ורבנן דתנן מעשה ובדק [ה]בן זכאי בעוקצי תאנים אמר רב יוסף [א]הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון חזר והביא הבעל עדים והזימום לעדי האב עדי האב נהרגין ומשלמין [ו][ממון] ממון לזה ונפשות לזה [ז]ואמר רב יוסף [ב]פלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפין להרגו לרצונו רשע הוא והתורה אמרה [2]אל תשת רשע עד רבא אמר [ח][ג]אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע אמר רבא

פלוני

דה"ל מה יעשו שני אחין ואחד. כשר עמהם: **שראו כאחד שהרג את הנפש.** ופלוגתא דר' מאיר ורבנן נמי כגון שנמצא אחד מן השלשה קרוב או פסול ולהה ושתק ולא התרה ר' מאיר סבר לה כר' יוסי דאמר בדיני נפשות לא שנא התרה ולא שנא שתק עדותן בטלה ורבנן סברי כרבי דהיכא דשתק מתקיים העדות בשאר ומיקטלא: **בבדיקות.** זה אומר כליו של בועל שחורים וזה אומר לבנים: **חקירות.** איזה יום ואיזו שעה ובאיזה בהם שהעדים באים על ידיהם לידי הזמה. ורבי מאיר סבר הכחשת בדיקות שמה הכחשה ולא מיקטלא ורבנן סברי כיון דבחקירה נמצאו מכוונים הכחשה דבדיקות לאו הכחשה היא דלא רמו סהדי אדעתייהו למידק כולי האי: **בעוקצי תאנים.** שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה אמר לו תאנה זו עוקציה דקין או עוקציה גסין. עוקצין זנבות תאנים כמו (סוכה דף לד:) ניטל עוקצו: **עדי הבעל נהרגין.** שבאו להורגה: **ואין משלמין ממון.** אע"פ שהיו מפסידין אותה כתובה אין משלמין טובת הנאת כתובתה כדין שאר זוממי כתובה במסכת מכות (דף ג:) דכיון דבשבילה הן נהרגין אין משלמין לה ממון דמתחייב בנפשו פטור מן התשלומין דכתיב (שמות כא) לא יהיה אסון ענוש יענש ואי משום מאה סלע דהוו בעו לאפסודיה לאב והוה ליה מיתה לזה לאשה ותשלומין לזה לאב לאו עלייהו רמו לשלומי אלא על הבעל שהרי על ידן הבעל בא לשלם לאב דכל זמן שלא הביא הבעל עדים שזינתה תחתיו אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרינן בכתובות (דף מו.) דלא קרינא ביה ואם אמת היה וגו' (דברים כב) דבלאו עדים לא מיקטלא הלכך איהו נמי לא מיחייב אלא אם כן הביא עדים שזינתה והוזמו: **והזימום לעדי האב.** היאך אתם מזימים את אלו לומר שעמכם היו במקום פלוני והלא אתם עמנו הייתם במקום פלוני: **עדי האב נהרגין.** שרצו להרוג עדי הבעל: **ומשלמין ממון.** מאה כסף לבעל שבאו לחייבו כשהזימו את עדיו: **ממון לזה.** לבעל: **ונפשות לזה.** ונהרגין בשביל העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב בנפשו מן התשלומין היכא דמיתה וממון משום חד קאתו עליה: **פלוני רבעו.** במשכב זכור: **לאונסו.** על כרחו: **הוא ואחר.** הנרבע הוה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: **אל תשת רשע עד.** דכתיב (שמות כג) אל תשת ידך וגו': **רבא אמר.** אין אדם נפסל לעדות בהודאת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבריה ולא מהימנינן ליה לגבי דידיה לפסול לעדות:

פלוני

רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהיו פי שני עדיו מתרין בו. וא"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות דף ט:) רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה בפרק קמא דמכות (דף ו:) פריך לה ומשני דההוא היינו (א) כרבי יוסי בר יהודה:

בפלוגתא דבן זכאי. תימה דמשמע דקאי אאביי דאמר דכ"ע חוששין ללעז א"כ לרבי מאיר יהא נמי בכ"ג אע"ג דאיתכחיש בבדיקות דהא חיישינן שמא יבואו עדים אחרים שזינתה בין לפ"ה בין לפר"ת וי"ל דמיירי כגון דאמרי הנך סהדי לא היה שם עד אחר וטעמא דרבנן בעשרים ושלשה (ו)לפר"ת דאיירי כשהכחישו עדי האב הכחשה גמורה אע"ג דליכא למיחש לסהדי אחריני מ"מ איכא למיחש שמא יזים את עדי האב (ב) כגון דלא הוכחשו ולצריך נמי כ"ג אי נמי איירי דיש לבעל שני כתי עדים המכחישים זו את זו בבדיקות דתו ליכא למיחש לר' מאיר לעדים אחרים דאפילו יבאו יהיו מוכחשים מאלו בבדיקות ולרבנן איכא למיחש לעדים אחרים דהכחשה דבדיקות לאו כלום (ג) אי נמי דעדי האב הזימו לעדי הבעל דלכולי עלמא ליכא למיחש לאחריני וטעמא דרבנן דבכ"ג משום כבוד לאשוים אפילו הוזמו קודם גמר דין כל שכן לאחר גמר דין דלאתי טפי שפיר דהוי בכ"ג ולרבי מאיר לא שייך כבוד לאשוים דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו בבדיקות: **עדי** האב נהרגין ומשלמין ממון. תימה דמאי נהרגין דמנו אמרי לא לחייב עדי הבעל באנו אלא לחייב הבעל ממון קאתינא כיון שלא התרו בהן דעדים זוממין לא בעו התראה וכה"ג אמרינן לקמן בפרק היו בודקין (דף מא:) למאן דאמר חבר א"צ התראה עדי נערה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל דהכא שאני כיון שיודעים דבאים להרוג את האשה יודעים שיהרגו אותן אם יוזמו דאי אפשר להיות זה בלא זה אבל התם לא ידעי שהיתה חבירה אי נמי לא ידעי דסבר א"צ התראה והא דפריך התם אלא אשה חבירה דקיימא לן (ו)(כר') יוסי ב"ר יהודה דמיקטלא היכי משכחת לה הוה מצי לשנויי כגון דידעי שהיא חבירה וידעי שסבר א"צ התראה: **ממון** לזה ונפשות לזה. הא דמקשה בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כב: ד"ה כנדין) דפטר התם אפילו בגדי לחד ועבדא לחד מפורש במקום אחר: **לרצונו** רשע הוא. ואע"ג דרבא בעי רשע דחמס בפרק זה בורר (לקמן דף כה.) האי כמו רשע דחמס הוא דומיא דאוכל נבילות לתיאבון כיון שעובר להנאתו על דעת קונו כמו כן היה עושה בשביל הנאת ממון ומעיד שקר והא דאמר התם (דף כו:) החשוד על העריות כשר לעדות פירש בקונטרס (ו)לאו דאיכא סהדי שבא על הערוה אלא שהוא גם בעריות ומתייחד עמהן והאי דקאמר ארבעים בכתפיה וכשר היינו משום דמלקין על ייחוד כל העריות חוץ מאשת איש דמלקין על לא טובה השמועה אי נמי התם כשר משום דילרו תוקפו כ"כ א"נ ה"ג ילרו תוקפו וכשר לעדות אחרת ולא ארביעה דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו והא דפריך בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) נרבע יציל אין לפרש יציל לפי שהוא פסול מחמת שעושה הרובע שרבעו לאונסו שכן היה נראה לפרש דומיא דהרוג יציל דהכי' מוכח דלאונסו כשר ואין שונאו כמו הרוג ועוד דהרוג גופיה מנינא לפרש דלא מיפסל מחמת שנהנה אלא מחמת שהוא טריפה ואינו ראוי להעיד ונראה לפרש דהתם מנרבע לרצונו פריך ואע"ג דלרבא כשר התם איירי שיש עדים שנרבע לרצונו דהאי אינו ראוי להעיד והוי נמצא עד אחד מהן פסול ועדותן בטלה וק"ק כיון דנרבע לרצונו איירי נכנס נקט לבסוף הורג ורובע יציל פירוש יצילו על עצמם דמנרבע לרצונו דמיירי ביה הוי מצי למיפרך אכתי שיציל את עצמו וי"מ דמהרוג ונרבע כשהם קרובים פריך דיציל וכ"ת ה"נ הא כתיב ביה (שמות כא) מכה אביו ואמו וגו' אף על פי שהוא קרוב ונרבע נמי כתיב ערות אביך ואיכא למאן דדריש לקמן (דף נד.) ערות אביך ממש:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נאמנים ואמר רמי בר חמא בגמרא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים מחמת ממון אין נאמנים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דמפיק התם הכי והשתא אמאי לא פלגינן דיבורא ונהימניהו במאי דקאמרי שהיו אנוסין אבל לא מחמת ממון ונראה דההיא דכתובות אתיא כמאן דאמר בית נחלין (ב"ב דף קלד: ושם) דלא פלגינן דיבורא בחד גופא פי' בחד גופא כמו גירשתי את אשתי דלא פלגינן דיבורא בחד גופא לומר דלא מהימן לשעבר ומהימן להבא וכן אנוסין היינו מחמת ממון שעל עצמו הוא מעיד כן דאי מהימנת ליה שהוא אנוס ניהמניה שהוא מחמת ממון נאנס וכן פלוני רבעו לרצונו אין לפרש דלא מהימן במאי דקאמר לרצונו אלא פלגינן דיבורא לומר שרבעו לאונסו דא"כ הוה פלגינן דיבורא בחד גופא ובמקצת מהימן אהאי גופא ובמקצת לא מהימן אלא פלגינן לומר שרבעו אבל לא שרבעו וכן מוכח מפלוני רבע שורי דלאי הוה אמרי' אדם קרוב אצל ממונו ה"א דמהימן לומר שרבע שור אחר אבל לא שורו דבשורו אין שייך לחלק בין אונס לרצון וכן מוכח ההוא דזה בורר (לקמן דף כה.) לחד אמר לידי אופן ברביתא דמהימן שהלוה בריבית אבל לא לדידיה ותדע דאם היה כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוני בא עליה סברא היא לרבא דמצטרפין להורגו אבל לא להרגה אפילו לאוסרה על בעלה אע"פ שנאסרת באונס ואע"ג דההיא דכתובות (דף יח: ושם) פלגינן דמהימנינן להו במאי דאמרי כתב ידינו הוא זה היינו אפי' בלא טעמא דפלגינן ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיום שטרות דרבנן דעדים שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פלגינן דיבורא לומר שאנוסין היו מחמת נפשות ואע"ג דאשכחן (גיטין דף מ:) פלגינן דיבורא גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך דאמר רבא עצמו קנה ונכסיו לא קנה לא דמי דהתם כך הוא נוהג בכל שטרות דעלמא דבגט אשה ובגט שחרור הימנוהו רבנן על ידי בפני נכתב ובפני נחתם ובשאר שטרות הצריכו קיום:

אבל

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה י [ופ"ג מהל' נערה הלכה ין]:

עה ב ג מיי' פי"ב מהל' עדות הלכה ג סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף כו [וברב אלפס פ"ג דמכלתין דף רסא]:

◆

רבינו חננאל

אי בעי תימא כגון שהותרו בה ולא התרו בה עדיה ר' מאיר כר' יוסי וחכמים כרבנן. אי בעי תימא כגון דאתכחשו העדים בבדיקות ור' מאיר כבן זכאי וחכמים כרבנן. אמר רב יוסף הביא הבעל עדים שזינתה ונמצאו זוממין עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון נמצאו המזימין וזוממין המזימין שבאו להזים נהרגין ומשלמין ממון לבעל ונפשות לעדים. אמר רב יוסף פלוני רבעו לאנסו הוא ואחד מצטרפין להרגו לרצונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד. רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ועדות הקרוב פסולה היא ואין אדם משים עצמו רשע וכן אם אמר פלוני

מסורת הש"ס

א) מכות ו:, ב) לקמן ח. מא. פא:, ג) רש"ל, ד) יבמות סה. [ע"ש], ה) לקמן י. כה. כתובות יח: יבמות כה:, ו) מפי' ר"ח כל"ל, ז) [צ"ל אליבא דר"ג], ח) [לפנינו תוספות שם ד"ה החשוד], ט) [בפ"א: דהכא],

◆

תורה אור השלם

1. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו
2. לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס: שמות כג א

◆

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה ר' יוסי וכו' היינו ר' יוסי כל"ל ותיבת כי נמחק: (ב) ד"ה בפלוגתא וכו' שמא יזים את עדי האב והרי כמו דלא הכחישום ולצריך: (ג) בא"ד לאו כלום הוא אי נמי:

◆

מוסף רש"י

בעוקצי תאנים. שהיו מעידים עליו שהרגו תחת תאנה ובדק בן זכאי תאנה זו עוקציה גסין או דקין. עוקץ, זנב הפרי, מקום חיבורו לאילן (לקמן מ.). **מצטרפין להרגו.** את הרובע (יבמות כה.). **ואין אדם משים עצמו רשע.** אין אדם מסים את עדותו עדות אצל עצמו ליעשות רשע, והא דקי"ל הודאת פיו כמאה עדים דמי, הני מילי לממונא אבל לקנסא ולעונש מלקות וליפסל לא (שם כה:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אצל עצמו (לקמן כה.).